

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Јована Јестровић

Прилагођавање на стрес изазван неплодношћу: перспектива жена
из Србије

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовао комисију: Комисију је именovalo Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду, на седници одржаној 07.05.2021. године.		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. Проф. др Марија Зотовић	редовни професор	Психологија, 26.9.2013. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду	Председник комисије	
установа у којој је запослен-а	функција у комисији	
2. Проф. др Јелена Опсеница Костић	ванредни професор	Психологија, 23. 2. 2018. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу	члан	
установа у којој је запослен-а	функција у комисији	
3. Проф. др Ивана Михаић	ванредни професор	Психологија, 24.3.2016. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду	Ментор, члан	
установа у којој је запослен-а	функција у комисији	
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: Јована Малиша Јестровић		
2. Датум рођења, општина, држава: 09.11.1990. Ужице, Република Србија		
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени		

стручни/академски назив:

Филозофски факултет, дипломске академске студије, мастер психолог

4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија:
2014, ДС психологије

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Прилагођавање на стрес изазван неплодношћу: перспектива жена из Србије

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страница, поглавља, слика, схема, графикана и сл.

Истраживање рађено у оквиру докторске дисертације је представљено на 216 страница, подељених у 10 поглавља. Текст дисертације садржи 3 слике, 7 графикана, 25 табела, 293 референце и 5 прилога.

Кључне елементе садржаја дисертације чине: Увод; Теоријски део, у оквиру ког су обрађене теме: Дефиниција неплодности, Неплодност некад и сад, Торијски приступи неплодности; Модел резилјентности на неплодност, Стрес изазван неплодношћу, Полне разлике у перципираном стресу изазваном неплодношћу, Спољашњи фактори Модела резилјентности на неплодност, Социјална подршка, Култура и религиозност, Медицински фактори, Социодемографски фактори, Индивидуални фактори Модела резилјентности на неплодност, Стратегије превладавања, Релациони фактори Модела резилјентности на неплодност, Комуникација, Заједништво приликом доношења одлука, Брачна функционалност као показатељ резилјентности, Улога психолога и других стручњака из области менталног здравља у раду са паровима који се суочавају са неплодношћу, Искуство неплодности у Србији; Емпиријски део са детаљним приказом и аргументацијом проблема истраживања, нацрта истраживања (укључујући и план, фазе и детаљну анализу и приказ инструмената, поготову оних креираних у оквиру припремних фаза израде дисертације; Резултати истраживања; Дискусија резултата (која укључује и смернице за будућа истраживања и практичне импликације реализоване студије), Завршна разматрања. У списку литературе дато је укупно XXXXX референци. Дисертација обухвата и XX прилога, између осталог и информисану сагласност и дебрифинг форму која је дата испитаницама након попуњавања упитника.

ТЕОРИЈСКИ део започиње дефиницијом неплодности, а затим наводи промене које су се дешавале у последњих неколико деценија када се ради о овом конструкту, говорећи о асистираним репродуктивним технологијама. Након тога, представља теоријске оквири који су до сада коришћени приликом изучавања овог конструкта и наводи зашто се одлучила за оквир коришћен у истраживању, након чега следи детаљан приказ фактора обухваћених коришћеним моделом, као и приказ резултата претходних истраживања у којима је испитивана веза између стреса изазваног неплодношћу и неких од фактора. Поред овога, у теоријском делу дат је и детаљан приказ улоге психолога и других стручњака из области менталног здравља приликом суочавања са неплодношћу, као и културолошки, друштвени и законодавни осврт на неплодност у Србији. У ЕМПИРИЈСКОМ делу кандидаткиња најпре наводи проблем истраживања, представља циљеве и хипотезе и узорак, као и начин доласка до истог и процедуру истраживања. Овај део следи приказивање фаза истраживања, варијабли и коришћених инструмената, као и техника коришћених за обраду података. У одељку РЕЗУЛТАТИ приказани су резултати истраживања организовани по претходно наведеним циљевима. У делу ДИСКУСИЈА поред дискутовања добијених налаза налазе се и практичне импликације, као и смернице за будућа истраживања и ограничења спроведеног. ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

односе се на генерални закључак, обједињавање свих добијених резултата и предлоге за њихову имплементацију, али и наредна истраживања. Након тога наведене су РЕФЕРЕНЦЕ, а затим и прилози, који садрже и.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

НАСЛОВ РАДА је добро формулисан и прецизно упућује на предмет и проблем истраживања које је приказано дисертацијом.

У УВОДНОМ делу дисертације кандидаткиња креће од представљања неплодности као кризе која остварује ефекте на све сфере живота појединца, пара и породице, говоривши о емоцијама које је прате и смењују се током суочавања са овом кризом, али такође и друштвеним аспектима проблема, уводећи причу да се заправо ради о биопсихосоцијалној кризи. Након тога, кандидаткиња се осврће на значајност психолошке подршке приликом суочавања са неплодношћу и реалност парова који се у Србији суочавају са овим проблемом, што повезује са својом мотивацијом за бављење баш овом темом. На овај начин пружено је релевантно стручно и научно утемељење проблема, као и јасан преглед контекста везаног за ову тему у нашој земљи (из угла породица, али и политика које омогућују измене праксе у складу са научним знањима).

У ТЕОРИЈСКОМ делу кандидаткиња најпре наводи различите дефиниције неплодности и говори о разлици између суочавања са овим проблемом пре и након појаве асистираних репродуктивних технологија, као и о променама у схватању и приступу проблему које су исте донеле. Након тога, бави се описивањем различитих теоријских оквира до сада коришћених међу истраживачима који су се бавили овом темом и истиче предност оквира за који се одлучила у истраживању у односу на остале наведене. Следи детаљан приказ Модела резилентности на неплодност, као и дефиниција и приказ релевантних резултата за сваки од фактора модела: спољашње, индивидуалне и релационе, као и стрес поводом неплодности и брачну функционалност као показатељ резилентности. Након тога, кандидаткиња пажњу посвећује променама у вези са улогом психолога у процесу суочавања са неплодношћу, те наглашава значај интердисциплинарног приступа овом проблему. На самом крају теоријског дела бави се проблемом неплодности у нашој земљи и изазовима са којима се парови суочавају, али и до сада начињеним помацама у овој области. Ово чини релевантан и детаљан преглед различитих приступа у разумевању неплодности, али и приступа истраживању ове тематике и начина на који подаци информишу праксу рада са породицама које се суочавају са овим изазовима.

У ЕМПИРИЈСКОМ делу кандидаткиња креће од дефинисања проблема истраживања, затим наводи општи теоријски и специфичне циљеве, практичне циљеве и хипотезе истраживања, које прати процедура сврставања испитаница у једну од три групе и опис узорка, као и начина прикупљања истог. У овом делу кратко су описане и студије које су претходиле главном истраживању, са циљем провере метријских карактеристика новоконструисаних инструмената. Након тога, описане су варијабле истраживања, инструменти коришћени за њихову процену и коришћене статистичке методе. Овај део дисертације обухвата јасан, детаљан приказ нацрта истраживања уз добру аргументацију и прецизно информисање о методологији у сваком кораку (дефинисање циљева, планирање фаза, одабир узорка, одабир и припрема инструмената и слично). Циљеви и задаци истраживања, као и реализоване фазе истраживања, приказани су и планирани тако да дају поступан и јасан увид у дефинисан проблем и чине прецизне и логичне кораке и целине како у приступу истраживању, тако и у приказу и анализи самих резултата.

У одељку РЕЗУЛТАТИ кандидаткиња у складу са постављеним циљевима представља резултате истраживања, почевши од дескриптивних показатеља, преко разлика на одређеним варијаблама, до главног циља истраживања, односно приказа резултата добијених испитивањем медијаторске улоге спољашњих, индивидуалних и релационих фактора Модела резилентности на неплодност у односу између стреса изазваног неплодношћу и брачне функционалности. Резултати су приказани јасно и произилазе из адекватно примењених метода статистичке обраде. Представљени су уз добро коришћење табеларних и графичких начина презентовања.

У делу ДИСКУСИЈА кандидаткиња даје детаљну интерпретацију добијених резултата у

складу са претходно добијаним налазима, наводећи уједно дилеме и смернице за будућа истраживања, које су на крају овог одељка и експлицитно наведене. Поред тога, један део дискусије посвећен је и практичним импликацијама истраживања и могућности имплементирања добијених резултата у свакодневном раду са паровима и појединцима који се суочавају са овим проблемом. У овом одељку кандидаткиња веома јасно, детаљно и компетентно анализира податке из истраживања и повезује их са досадашњим сазнањима. Такође, кандидаткиња спремно отвара и простор за даљи рад на унапређивању знања у овој области, али и простор за разматрање развоја на подацима темељене праксе.

У ЗАВРШНИМ РАЗМАТРАЊИМА кандидаткиња укратко наводи најзначајније налазе, смешта их у теоријски контекст, али и друштвени контекст наше земље и реалност парова који се у Србији суочавају са овим проблемом, отварајући нова питања која могу мотивисати истраживаче заинтересоване за ову област. Закључци су презентовани јасно, концизно и логично произилазе из података и дискусије.

Коришћена ЛИТЕРАТУРА сведочи о исцрпној анализи доступних истраживања и теоријских модела који су у вези са истраживачким проблемом. Литература је адекватно цитирана и коришћена у тексту дисертација. У списку литературе је значајан број радова који потписује и сама кандидаткиња, што указује на континуитет и доследност у бављењу темом дисертације.

Комисија позитивно оцењује све елементе рада.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у складу са *Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду* који је повезан са садржајем докторске дисертације. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду уредника часописа о томе.

Радови у научним часописима:

Јестровић, Ј. – Михаић, И. (2020). Социјалне подршка и стрес поводом неплодности: значајност различитих извора подршке. *Примењена психологија*, 13(2), 169-189.

Јестровић, Ј. – Михаић, И. & Карић, Т. (2021). Factors contributing to better adaptation to infertility. *Facta Universitatis: Philosophy, Sociology, Psychology and History*, 20(2), 113-121.

Јестровић, Ј. – Михаић, И. (2020). Процена задовољства подршком од стране медицинског особља у процесу суочавања са неплодношћу. *Психолошка истраживања*, 23(2), 141-161.

Јестровић, Ј. – Михаић, И. (2018). Мотивација за родитељство и функционалност брака – разлике у зависности од триместра трудноће. *Психолошка истраживања*, 20(2), 115-133.

Јестровић, Ј. – Михаић, И. & Радовановић, М. (2016). Транзиција у родитељство: разлике у квалитету брака парова који су зачели природним путем и оних који су зачели вантелесном оплодњом. *Годишњак за психологију*, 13(15), 55-69.

Радови публиковани у тематским зборницима и монографским публикацијама:

Јестровић, Ј. – Михаић, И. (2020). Заједништво при доношењу одлука код суочавања са неплодношћу – перспектива жена. У: Зотовић, М., & Орос, М. (уред.) (2020). *Ефекти егзистенцијалне несигурности на појединца и породицу у Србији*. Нови Сад: Филозофски факултет. 135-151.

Јестровић, Ј. – Михаић, И. (2018). Какве су потребе за психолошком подршком жена које се

суочавају са неплодношћу? У: Михаић, И., & Зотовић, М. (уред.) (2018). *Друштвено, породично и лично значење неплодности: импликације за планирање подршке паровима*. Нови Сад: Филозофски факултет. 122-142.

Јестровић, Ј. –Бранковић, Ј. –Шилић, В. & Михаић, И. (2018). Подршка паровима који се суочавају са стерилитетом: ЗПС програм. У: Михаић, И., & Зотовић, М. (уред.) (2018). *Друштвено, породично и лично значење неплодности: импликације за планирање подршке паровима*. Нови Сад: Филозофски факултет. 144-163.

Радовановић, М. –Јестровић, Ј. (2018). Мотивација за родитељство: да ли начин зачећа чини разлику? У: Михаић, И., & Зотовић, М. (уред.) (2018). *Друштвено, породично и лично значење неплодности: импликације за планирање подршке паровима*. Нови Сад: Филозофски факултет. 86-98.

Излагања на научним скуповима:

Јестровић, Ј. –Радовановић, М. & Михаић, И. (2018). Разумевање адаптације на неплодност-разлике између жена из опште популације и оних које се суочавају са неплодношћу. Постер презентација на конференцији „21. дани психологије“, Задар, 24-26. мај 2018. Књига резимеа, страна 124.

Радовановић, М. –Јестровић, Ј. & Михаић, И. (2018). The role of the method of conception in description of intensity and type of motivation for parenthood. Постер презентација на конференцији „20th International Conference on Clinical and Health Psychology of Children and Adolescents“, Рим, 5-6. март 2018. World Academy of Science, Engineering and Technology, *International Journal of Psychological and Behavioral Sciences*, 12(3), 930.

Јестровић, Ј., - Михаић, И. & Радовановић, М. (2016). Ефекат квалитета брака на перципирану подршку од стране партнера код жена у процесу вантелесне оплодње. Усмено саопштење на конференцији „64. научно-стручни скуп психолога Србије“, Златибор, 25-28. мај 2016. Књига резимеа, страна 116-117.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Резултати истраживања указују на постојање негативне корелације између стреса изазваног неплодношћу и брачне функционалности, при чему жене које стрес перципирају вишим своје бракове виде мање функционалним. Основни циљ спроведеног истраживања био је испитати који фактори доприносе објашњењу те везе, при чему значајну медијациону улогу остварују стратегије превладавања усмерене на друге циљеве и релациони фактори модела резилјентности на неплодност, односно позитивна размена у комуникацији и заједништво приликом доношења одлука. Добијени налази јасно указују на посматрање неплодности као дијадног проблема, насупротив проблему појединца, што је доста охрабрујуће. Ипак, кандидаткиња наводи неопходност постојања опрезности приликом ове генерализације, будући да резултати указују на то да се ради о женама које генерално своје бракове процењују високо функционалним, у којима доминира подршка партнера, позитивна размена и заједништво. Надаље, иако социјална и медицинска подршка нису издвојене као значајни медијатори у односу између стреса изазваног неплодношћу и брачне функционалности, добијено је да што испитанице перципирају подршку заступљенијом, мање користе избегавајуће стратегије и стрес изазван неплодношћу је мањи, а брачна функционалност већа. Такође, што више користе стратегије усмерене на практични менаџмент, то стрес изазван неплодношћу перципирају већим. Овај налаз посебно је интересантан у контексту контрадикторних резултата претходно спроведених студија. Један од циљева истраживања односио се на испитивање разлика међу групама испитаница у зависности од дужине суочавања са неплодношћу. Значајне разлике међу групама добијене су само у процени социјалне подршке, а добијени резултати указују на то да испитанице које се најкраће суочавају са овим проблемом социјалну подршку перципирају најзаступљенијом, испитанице из друге групе најмање заступљеном, док оне које се суочавају са неплодношћу дуже од 5 година процењују подршку нешто заступљенијом. Још један од интересантних резултата односи се на изостанак разлике међу испитаницама у зависности од тога да ли су претходно имале искуство трудноће коју нису изнеле до краја или не, што потенцијално може указивати на то да је једино што прави разлику преузимање родитељске улоге, односно рођење детета.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

За обраду прикупљених података коришћене су одговарајуће статистичке методе. Резултати истраживања су представљени јасно, систематично и прегледно у целинама које прате циљеве истраживања. Прегледности резултата доприносе и наведене табеле и схеме. Резултати су тумачени на адекватан начин, уз повезивање са емпиријским подацима добијаним у претходним студијама које су се бавиле истраживањем ових конструката, али и са теоријским оквиром од кога је кандидаткиња кренула. Комисија позитивно оцењује начин приказа, тумачење и дискусију резултата истраживања.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Докторска дисертација кандидаткиње Јоване Јестровић написана је у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Докторска дисертација кандидаткиње Јоване Јестровић садржи све битне елементе научно истраживачког рада.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Докторска дисертација кандидаткиње Јоване Јестровић представља прву емпиријску проверу Модела резилијентности на неплодност, те као таква представља значајан научни допринос разумевању прилагођавања породица на ову неразвојну кризу. У спроведеном истраживању обједињени су спољашњи, индивидуални и релациони фактори који доприносе процесу суочавања са неплодношћу те испитана веза између њих, што га чини првим истраживањем у овој области у нашој земљи овог обима.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?

Комисија није уочила недостатке у реализацији истраживања и садржају саме докторске дисертације.

X ПРЕДЛОГ:

На основу наведеног, комисија предлаже:

- а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана;**
- б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени);
- в) да се докторска дисертација одбије.

Место и датум:

Нови Сад,

_____ 2021.године

1. Проф. др Марија Зотовић, редовни професор

_____, председник

2. Проф. др Јелена Опсеница Костић, ванредни професор

_____, члан

3. Проф. др Ивана Мићић, ванредни професор

_____, ментор, члан